

УДК 371.134: [811.161.2+821.161.2]

Makhinova M.V.

senior lecturer, postgraduate student

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

COMPONENTS OF LANGUAGE EDUCATION IN THE UK IN TIME AND SPACE

Махінова М.В.

старший викладач, аспірант

НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ)

СКЛАДОВІ МОВНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ЧАСІ І ПРОСТОРИ

The theoretical importance of historical and pedagogical factors that contributed to the development of the paradigm of language education in the UK, understanding its goals and objectives.

Key words: *paradigm of language education, pedagogical aspects of language teaching, methods of teaching languages, the content of school language education.*

Розглянуто теоретичну значущість історичних та педагогічних чинників, що сприяли розвитку парадигми мовної освіти у Великій Британії, осмислення її цілей та завдань.

Ключові слова: *парадигма мовної освіти, педагогічні аспекти навчання мов, методи навчання мов, змісті шкільної мовної освіти.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань Європейського співтовариства є створення спільного мовного простору, що зумовило вирішення проблеми навчання мов на всіх рівнях освіти, формування міжкультурного підходу до практичного використання мови в міжнародному та міжетнічному спілкуванні. Основоположні складові сучасної мовної політики на європейському континенті окреслено у документах Комітету міністрів Ради Європи - Резолюція з інтенсифікації навчання сучасних мов, Рекомендація з сучасних мов та Рекомендація про сучасні мови тощо. Отже, питання навчання і вивчення мов є актуальними і у національному українському, і в європейському контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку мовної освіти за кордоном у руслі навчання іноземних мов у шкільній і вищій освіті часто стає предметом спеціального наукового дослідження. Безпосередньо питання розвитку британської педагогіки, шкільну політику і стан навчально-виховної роботи у різних типах середніх шкіл Англії вивчали Н.Я. Винокурова, Р.С. Змитрук, В.С. Мітіна. Реформування шкільної освіти, стратегічні напрями і пріоритети здійснюваних перебудов, тенденції розвитку середньої освіти країни досліджували Г.Л. Алексевиц, Н.М. Воскресенська, А.А. Кадушина. Визначенню основних тенденцій реформування початкової школи Англії присвячене дослідження Н.І. Кадирової. Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів проаналізовано Ю.С. Стиркіною. Формування європейської багатомовності досліджено у роботах І.П. Бондаренко, О. Першукової, В.Н. Симкин, Г. Степенко, в яких висвітлено питання навчання іноземних мов відповідно до вимоги створення єдиної багатомовної Європи з наголосом на соціокультурному компоненті змісту навчання іноземних мов.

Метою статті є дослідження історичних та педагогічних чинників, що сприяли розвитку парадигми мовної освіти у Великій Британії, осмислення її цілей та завдань.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняні та закордонні науковці розглядають мовну освіту як соціально-педагогічне явище, спрямоване на вивчення, збереження і відтворення національних здобутків у навчанні й вихованні мовної особистості, її інтеграцію у світовий освітній простір. На відміну від понять «лінгвістична освіта», що забезпечує вивчення і оволодіння системою мови, та «філологічна освіта», яка націлена на вивчення культури різних народів, вираженої у мові та літературній творчості, термін «мовна освіта» має практичне спрямування, використання якого передбачає розвиток усного та писемного мовлення, формування комунікативної компетенції, і найбільш точно відображає мету і сутність сучасного навчання мов. Згідно з Концепцією мовної освіти в Україні оволодіння мовами є одним з визначальних засобів формування людської особистості, основним стрижнем якого є всебічний розвиток усного і писемного мовлення, підпорядкованого опануванню мовою як засобом спілкування і пізнання. Багатоаспектність і багатовекторність поняття мовної освіти зумовлює виділення двох провідних напрямів, пов'язаних: 1) з навчанням рідної мови та 2) з навчанням іноземної мови.

Період формування національних систем шкільної освіти в країнах Європи припадає на ХІХ ст. і стає часом формування теоретично обґрунтованих педагогічних течій. Засновники реформаторського руху у Великій Британії піклувались про розробку педагогічних аспектів навчання мов, визначення цілей, змісту, методів і форм навчання, а їх праці стали науковою основою теоретичної діяльності та практичним способом внесення покращень у мовну освіту в ході навчального процесу. Аналіз педагогічних джерел та вивчення праць зарубіжних дослідників (Р. Тітоне, А.П.Р. Говатта, Дж. Ричардса, Т.С. Роджерса) [2,с.71] свідчить, що в європейських країнах у галузі мовної освіти визначились три характерні риси:

1. Включення сучасних мов до нових навчальних планів середніх шкіл, але всюди був дуже складним за умов традиційного домінування у навчальних планах латинської мови;

2. Вивчення сучасних мов було пов'язане з практичними потребами політичного, економічного, культурного спілкування між державами.

3. Нові ідеї щодо ефективних способів навчання і вивчення мов пов'язано з діяльністю

окремих педагогів: у Франції – у педагогічній діяльності Ж.Жакото (1770–1840), К.Марселя (1793–1876), Ф.Гуена (1831–1896); в Англії – у Т.Прендергаста (1806–1886).

Вивчення сучасних мов було пов'язане у Великій Британії з освітою «джентльменів». Особливим у навчанні мов для XIX ст. в шкільній освіті став граматико-перекладний метод, який, за А.П.Р. Говаттом, можна називати «граматичний шкільний метод [3,с.131]. Граматико-перекладний метод став спробою пристосувати традиційні методи навчання мов до вимог школи. Головною рисою стала заміна традиційних текстів, на основі яких здійснювався граматичний розбір мовних явищ і навчання перекладу, на використання речень-зразків (*exemplificatory sentences*). Підручники містили різноманітні вправи, типові речення для перекладу не тільки з іноземної мови, а й на неї, що було ще однією новою рисою граматико-перекладного методу. Застосування граматико-перекладних речень дозволяло представити учням на їх основі граматику в більш сконцентрованому і зрозумілому вигляді, ніж це можна було зробити на основі текстів.

Найкраща ситуація у навчання сучасних мов і їх місце в навчальних програмах середніх шкіл була створена в Англії. Визначною подією тут стало створення в 50-ті роки XIX ст. системи публічних екзаменів, контрольованої університетами. Наслідком введення цих екзаменів стала закономірність визначення змісту мовної освіти (*language teaching syllabus*) та теоретичних принципів її здійснення для вчителів. Саме завдяки публічним екзаменам (*public exams*) була закріплена пріоритетність граматико-перекладного методу [3, р.133]. Центральним мотивом запровадження публічних екзаменів було породжено потребою створення і дотримання академічних стандартів в освіті для дітей представників середнього класу і наведення порядку в освіті цього прошарку населення (поза межами публічних шкіл). На той час існували різні типи шкіл і стало необхідним, створити певну структуру, яка б здійснювала чіткий контроль і визначала освітні стандарти. Тому в Англії до вирішення питань мовної освіти було залучено університети. На думку авторів цього проекту, це розраховувалося на зменшення втручання держави і церкви в освітні справи. Тому у 1858 р. в Оксфорді і Кембриджі була запроваджена система місцевих екзаменів (*local examinations*). Уведення даних екзаменів підвищило статус сучасних мов у змісті шкільної мовної освіти, оскільки їх було включено до навчальної програми поряд із класичними мовами [1,с.17]. Однак досить скоро сучасні мови втратили свій академічний престиж через пов'язаність із «місцевими екзаменами». Втручання університетів у розробку навчальних програм для середніх шкіл стало перешкодою в реформуванні мовної освіти, навчання іноземних сучасних мов в кінці XIX ст., вимагаючи від сучасних мов «академічної респектабельності» [1,с.18]. Вони посіли місце серед факультативів (*soft options*). Таке ставлення до навчання сучасних мов поширилося і на університети, тому університети неохоче запроваджували освітні ступені із сучасних іноземних мов. У Кембриджі такі було введено лише у 80-ті роки XIX ст., а в Оксфорді – на 20 років пізніше на початку XX ст.

У XIX ст. потреби соціального та соціокультурного життя надали сучасним мовам нової ролі, посилилася потреба в розмовниках, підручниках, та посібниках, що пропонували б ще більш переконливу основу для вивчення мови. Наслідком цього стала велика кількість методів навчання мов, нових підручників з чітким порядком їх методичної організації. Індустріалізація другої половини XIX ст. спричинила появу нового прошарку населення - робітників, які не отримали академічної освіти і тому не могли вивчити іноземну мову за традиційними методами. Так поступово розповсюджується «прямий» метод навчання мови, який майже не потребував вивчення граматики взагалі.

З розвитком торгівлі та міжнародних стосунків поступово зростала зацікавленість у володінні іноземними мовами. Таким реформатором системи англійської мовної освіти початку XIX ст. був Томас Прендергаст. Створена ним система майстерності (*Mastery System*) стала першою спробою розробити психологічну теорію учіння мови і застосувати її у навчанні іноземних мов. Свої принципи Т.Прендергаст виклав у 1864 р. у роботі «Володіння мовами або мистецтво ідіоматичного мовлення іноземними мовами» (*“The Mastery of Languages or the Art of Speaking Foreign Languages Idiomatically”*). Певний внесок у

навчанні іноземної мови зробив шотландський вчений Джеймс Гамільтон (1769 – 1829), який повернув до життя метод підрядкового перекладу. Реформаторський рух набув незвичного прояву в міжпредметному співробітництві. Найвидатнішими з членів руху були фонетисти Г.Суїт – в Англії, В.Фістор – у Німеччині, П.Пассі – у Франції, О.Єсперсен – у Данії. Вони проявили значний інтерес до процесу навчання мов. Так в Англії вчитель В.Г.Віджрі у 1888 р. повідомив про результати своєї діяльності у роботі під назвою «Навчання мов у школах». Головною складовою впроваджуваних ідей і змін у здійсненні навчання мов була пріоритетність усного мовлення [2,с.80]. Ними були підняті й важливі питання впливу психологічних чинників на забезпечення мовної освіти і про її роль у загальному освітньому процесі.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Аналіз історичних та соціокультурних чинників, що сприяли зародженню і розвитку соціокультурної освіти у Великій Британії, її цілей, завдань та суті, свідчать про складність та багатогранність проблеми, потребу її подальшого теоретичного та прикладного вивчення, розроблення програм практичної реалізації з урахуванням регіональних та соціокультурних особливостей. Тому зростає необхідність у розробці педагогічних аспектів навчання мов, визначення цілей, змісту, методів і форм навчання, що стане науковою основою теоретичної діяльності та практичним способом внесення покращень у мовну освіту в ході навчального процесу.

Література:

1. Алешкина Н.П. Социальная направленность экзаменационной политики средней школы Англии: Автореф. дисс... канд. пед. наук: 13.00.01 / Моск. Госуд. Пединститут иностранных языков им. Мориса Тереза. – М., 1977. – 27 с.
2. Пуховська Л.П. Тенденції розвитку систем підготовки вчителів у Європі // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 3. – С. 77–80.
3. Howatt A.P.R. A History of English Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 1991. – 394 p.